

Politická filosofie – závěr

Ladislav Hejránek

◆ bytový seminář, česky, vznik: 26. 06. 1989

◆ private seminar, Czech, origin: 26. 06. 1989

Politická filosofie – závěr [1989]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (Sezení 14a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: No takže celý ten požadavek o tom musej škrtnout.

Vždyť to je nesmysl, to by musela být škola podle toho, kolik je rodičů.

Ono to tak zas ta různost mezi těma rodičema není. Katolická, to je zase určitá pluralita. Když rodiče chtějí vychovávat děti tímhle a tímhle způsobem, mají mít možnost si vybrat školu, která odpovídá jejich... a tyhle školy musejí být různé. To předpokládá *Všeobecná deklarace* a pak ty pakty a tak dále. To musí být podle... rodiče mají tam to výslovně, my jsme to přijali, ratifikovali, takže je to součástí našeho právního řádu. Že rodiče mají právo si zvolit takovou školu, která bude vychovávat děti podle jejich přání. No a zrovna tak si sedli a řekli: „A teďka napíšeme právo na práci.“ A oni řekli: „Žádný právo na práci tam nebude. My si představujeme právo na práci jako právo na podnikání, ale ne na zaměstnání.“ Což jediné vychází z americké ústavy, kde to bylo formulované jako, že každý může nabývat majetku. Proti kontinentu, kde někteří lidé nesměli nabývat majetku, privilegované vrstvy.

Tak to tam nebylo, no ale diskuse pokračovala a teď zjistili, že sám pojem vlastnictví nedovedou vyřešit. Co je přirozeným vlastnictvím člověka? Co je vlastnictvím, které sice získá, je jeho a kde má právo užití i zneužití podle toho, jak chce? A který vlastnictví je takový, který je mu vlastně jenom jako propůjčený a nemůže si s ním dělat, co chce?

Takže se nedohodli ani na tom, co je vlastnictví. A to v malé skupině, která ještě reprezentuje jednu iniciativu. A nemohli se tam... a proto, že v osmdesátých letech narazili nejen na politický pozadí právního elaborátu, jakým je ústava, ale narazili nakonec už i na filosofické kořeny toho politického. To filosofické pozadí toho politického projektu. Velmi záhy, aniž by si uvědomili, že se ocitli ve filosofii.

Jiný hlas: No to možná vědí, co to je.

Jiný hlas: Že to je jako na potvrzení toho, že toho diletantismu je tam dost, ale zároveň na potvrzení toho, že v takový skoro praktický politický záležitosti se prostě najednou lehce dostaneš takřkajíc skokem do filosofie. A jde jen o to uznat, že to je filosofie a že se to musí řešit z té filosofické roviny a ne nějakým politickým zakamufováním celé problematiky nebo tak, aby si toho nevšimli lidé, kteří to budou číst a budou pro to hlasovat.

Vyvstane ta otázka, pak je praktická. Ten, kdo si tu problematiku neuvědomuje, tak prostě napíše ústavu, kde budou všechna práva tak, jak by si člověk představoval, že chce všechno mít. No a to bude mít úspěch při hlasování a při propagandě a při všem možným, ale potom ty konce.

Jiný hlas: Ano, jistě, to je ono.

Jiný hlas: Kdežto ti, kteří si tu problematiku uvědomí a chtějí ještě navíc zůstat v jakýmsi demokratickým klubu, tak se nedohodnou, tak to vypustěj. Takže to tam prostě nemaj, a tím se stává ten jejich dokument...

Hejdránek: To je ovšem dokladem toho, že všechno, co teď budeme dělat, ať v té právní nebo ekonomické nebo v jakékoli jiné oblasti, že všechno nutně musíme od začátku chápat ne jako nový počátek ve smyslu nové éry, nýbrž jako naprosto přechodnou a dočasnou záležitost. Protože ten katastrofální stav odborného vědomí, politického vědomí a filosofického vědomí nedovoluje, aby se něco pořádně začalo. Třeba v tom případě těch právníků, tak tady prostě byli právníci v Čechách a na Moravě – nevím, jestli to proniklo na Slovensko nějak efektivně, nevím, jestli se to tam ujalo, jistě tam nějakí takoví právníci byli – kteří byli přesvědčeni, že každá právní teorie musí mít filosofický základ. A to byla ta slavná, poměrně *normativní škola*, Weyr, Engliš, hlavní představitelé, a byli další jejich žáci.

No a ty si vzali za filosofický základ Kanta v podstatě nebo *novokantismus*. To je furt lepší než nic. To říkal Rádl: „Lepší blběj program než žádný program.“ Čili je lepší blbá filosofie než žádná filosofie. Žádná filosofie je ta nejblbější filosofie. Čili blbá filosofie je furt lepší než ta žádná, která je mnohem blbější.

Jiný hlas: To je ovšem sofistika, protože blbá filosofie, co to znamená?

Hejdránek: Jistě. Tady jde o to, že když má někdo nějakou filosofii, tak se jmenuje ideologie. No ale tak to

není filosofie.

Jiný hlas: No dobře, ale když už to je filosofie, tak ta ideologie zase není tak blbá.

Hejdánek: No dobře, ale když není tak blbá, právě proto říkám, že je to lepší než žádná. Ale zase blbá je, protože když bude jiná, než já držím, tak vady bude mít.

Jiný hlas: No ale to už jsme přece opustili, že by se filosofie klasifikovala na dobrou a špatnou.

Hejdánek: No jaktože ne?

Jiný hlas: No tam žádné měřítko není, podle kterýho budeme schopni tvrdit, že tahle je lepší než tamta.

Hejdánek: Ale jaktože ne? Měřítko jsou, jenomže ta měřítka vždycky zase souvisejí s nějakou filosofií a není pravda, že není měřítko. Samozřejmě, že jsou měřítka.

Jiný hlas: Těžko můžeme říkat, že *Kant* byl lepší filosof než *Platón* nebo naopak.

Hejdánek: No to se těžko říct... než *Platón*.

Jiný hlas: Nebo jeho filosofie byla lepší než osoba nebo filosofie. To si myslím, že je opuštěno ve filosofii.

Hejdánek: Že to někteří opustili, to je ale modernismus, že to opustili. Nebo eventuálně postmodernismus. To už ani ten modernismus, kterej to všechno hází do popele, už ani ten ne, takže ten postmodernismus všechno všemu dává pravdu. To je takovej ten relativismus a přechod od měřítek podstatných, obsahových k vnějším a tak dále.

Jiný hlas: A tam spíš jde o to, že oni chtějí poukázat na to, že tak jako i ve vědě existovala měřítka, na základě kterých jsme schopni říct třeba: „Tato teorie byla špatná, protože jsme ji nahradili tou, která je lepší,“ protože ji do sebe zahrnuje. Takže tohle u filosofie nejde, taková měřítka tam nejsou. Filosofie se neodehrává na rovině předmětné. A na rovině nepředmětné žádná měřítka nejsou.

Hejdánek: Jak to, že ne? Naopak. Měřítka jsou jenom nepředmětná. Právě žádná předmětná měřítka nejsou.

Jiný hlas: No právěže jsou předmětná měřítka. Metr, na základě kterého můžu měřit...

Hejdánek: Filosofická měřítka, etická měřítka, politická měřítka nikdy nejsou předmětná. Pokud jsou měřítka předmětná, tak to nejsou měřítka.

Jiný hlas: Ano, ale slovo měřítko máme zavedeno právě na rovině předmětné, kde můžeme něco k něčemu přiložit...

Hejdánek: To je teprve druhotná záležitost.

Jiný hlas: Může to být druhotná, ale já si nedovedu představit měřítko v rovině nepředmětné, kde budeme posuzovat...

Hejdánek: Co je to norma? To je měřítko. Co je to kritérium? To je měřítko.

Jiný hlas: Ano. A domníváte se, že ve filosofii máte normy, na základě kterých se můžete...

Hejdánek: Nemám. Platí.

Jiný hlas: Právě. No, ale to je právě ten rozdíl. Že platí, ale nejsou.

Hejdánek: No, ale to znamená, že platí. To znamená, že tedy jsou v určité... Dobře, neříkám, že jsou. To přece není důležité. Důležité je, že mohu rozlišovat na základě těch platných měřítek filosofii lepší a horší.

Jiný hlas: To ale není tak jednoduché...

Hejdánek: Jednoduché to neříkám, ale je to možné. Není to tak, že každý filosof má pravdu.

Jiný hlas: Ne, to nikdo netvrdí, že by každý filosof měl pravdu. Ale já říkám, že zde není měřítko, na základě kterého bych mohl tvrdit, že jedna filosofie je lepší než druhá.

Hejdánek: Ale jo, jenomže to není jsoucí měřítko. Je to nejsoucí měřítko, nejsoucno. Je to nepředmětné. Ale měřítko tu je.

Jiný hlas: No, ale právě. Když budeme říkat, že to měřítko je, tak musíme říkat, že to není. Když říkáme, že je, tak je to pořád na rovině předmětné.

Hejdánek: Dobře, ale neznamena to, když řekneme, že je to nejsoucí měřítko, že žádné není. To je přece rozdíl.

Jiný hlas: Samozřejmě, že to je něco jiného. Ale pořád musíme vysvětlit funkci tohoto měřítka, musíme hovořit o platnosti, a ne o jsoucnosti takového měřítka.

Hejdánek: Jistě. Takže například u všech škol filosofie, které neuznávají vedle jsoucnosti také nejsoucí skutečnost, ale skutečnou, byť nejsoucí, tak jsou všechny vedle. Jsou prostě slepé. A už máme první kritérium. Jakmile mi připustíte, že jsou nejsoucí měřítka, podle kterých se filosof má řídit, tak už máme základ pro rozlišení mezi filosofiemi, které to uznávají, a které to neuznávají.

Jiný hlas: Ano, ale tady je pořád ten podstatný rozdíl. Protože když budete hovořit, že něco je vždycky lepší nebo něco je horší, tak to znamená, že tady máte to absolutní měřítko. Ale sám víte, že tato měřítka, která platí, nejsou absolutní. Tato měřítka se v podstatě dějí nějakým způsobem. Že nejsou platná od počátku až do konce. V tom se ta situace mění.

Hejdánek: V tom je *hic et nunc*. Jste schopni říct, že Platón je lepší filosof než Kant, nebo Kant lepší filosof než Platón.

Jiný hlas: No jo, ale co to znamená, že je lepší? Musíte říct, v jakém ohledu si myslíte, že je lepší.

Hejdánek: Například je lepší v tom smyslu, po mém soudu Kant, protože pro Platóna nejsoucí je nejsoucí. Platón je hluboce ponořen do elejského mýtu, že jsoucí jest a nejsoucí není.

Jiný hlas: Sám víte, že to není pravda, když si vezmete dialog *Sofistés*. Tam se řeší celý problém o tom, že to, co není, tak i nějakým způsobem je.

Hejdánek: To je Platón...

Jiný hlas: Chci vám jenom říct, že pro Platóna neplatí...

Hejdánek: Moment. To je podle vás Platón.

Jiný hlas: Vždyť to není pravda, tam Platón vůbec nevystupuje.

Hejdánek: No ne, to je jako když budete posuzovat Shakespeara podle toho, co říkají jeho postavy.

Jiný hlas: No, ale to právě budete posuzovat takovýmto způsobem. Necháme tu otázku Platónových dialogů. Já chci jenom říct...

Hejdánek: Prostě u Platóna tato dimenze skutečnosti, která je nejsoucí a přesto skutečná, chybí. Naproti tomu u Kanta je aspoň naznačena tím rozdílem mezi věcí o sobě a věcí pro nás. Poněvadž ta věc o sobě se nikdy nemůže stát předmětem.

Jiný hlas: A v čem je to lepší?

Hejdánek: Že je to blíž pravdě.

Jiný hlas: Ale vždyť pravda není nic daného, abychom mohli říct, že to je k té pravdě blíž. Kde berete tu jistotu, že to, o čem se domníváte, je pravda?

Hejdánek: Ten relativismus v souvislosti s tím... to není relativismus. Kde beru jistotu? No, prostě to je mé hluboké přesvědčení.

Jiný hlas: No, tak to už je zase něco jiného.

Hejdánek: No, ale to je ono právě. Tím pádem, když mám určité přesvědčení hluboké, tak pro mě jsou rozdíly mezi filosofi.

Jiný hlas: Já neříkám, že nejsou rozdíly. Ale myslím, že to přesvědčení bylo opuštěno. Co bylo opuštěno?

Hejdánek: No tak. Ale tak to neplatí pro nás. Že někdo to opustil, co nám je do toho? Fakt je, že my, pokud máme nějakou filosofickou substanci, tak to posuzovat musíme.

Jiný hlas: Já neříkám, že nemusíme posuzovat, ale to hodnocení v tom smyslu...

Hejdánek: To nemůžeme opustit, to hodnocení, pokud jsme filosofové. My musíme opustit ten nárok absolutnosti na to, říct...

Jiný hlas: Neříkejte absolutnost, já jsem slovo absolutnost nevypustil z huby. To je něco jiného.

Hejdánek: Ano, ale když budu... *hic et nunc* absolutnost. Podívej se, když řeknu teď, že je pro mě lepší ten než druhý... Ne pro mě, pro nás pro všechny. Teď. Je prostě naprosto nemožno tvrdit, že nemůžeme dělat rozdíly mezi filosofi. Naopak. Teď je třeba říct, že jsou mezi filosofi základní rozdíly a že musíme odhalovat a přesně podle nich se řídit. Některé odmítat a jiné přijímat. U některých se učit, druhé prostě nechat stranou. Bez tohotohle budeme nadále v té krizi, ve které filosofie teď je.

Jiný hlas: Ano, ale tohle nikdo nepopírá. Já se stavím jenom vůči tomu, když budu tvrdit... Diference tu jsou, mně připadá tento filosof závažnější než ten druhý...

Hejdánek: Ne, že připadá. Je závažnější, ano.

Jiný hlas: Já nemám nikde to měřítko, abych mohl takovéto absolutní soudy, byť v tento moment, vyřknout.

Hejdánek: Když ho nemáte, tak v tom případě nejste filosof. Každý filosof to má. Pořádný filosof to má. Leda takový eklektik nebo člověk bez filosofické substance, ten ho nemá. A má dojem, že ho nemá mít nikdo. Protože ho nemá on, tak říká, že ti druzí si to jenom namlouvají.

Jiný hlas: Já ho nemám z toho důvodu, protože vím, že takové měřítko není.

Hejdánek: Není, ale platí!

Jiný hlas: No tak vidíte, tak nemůžu tvrdit, že ho mám.

Hejdánek: Ale to je jiná věc, to je otázka formulace. Tady jde o to, že já s ním mohu pracovat, že já podle něho mohu posuzovat ty filosofy. Jestli je nebo není... Kdyby bylo, tak já bych pak musel mít kritérium, jak posuzovat to, co jest. Ale to já nemusím právě proto, že tohle je kritérium, které platí. A já nahlížím tu platnost, a tím pádem vidím, který filosof je lepší a který horší.

Jiný hlas: Ano, ale sám říkáte, furt používáte těch termínů, které se používají pro to měřítko, které zde máme po ruce, no.

Hejdánek: To nebylo mně, no.

Jiný hlas: No jo, ale pak já nemohu... No jo, ale vemte si to, že s tím je i spojeno to, jak k tomu měřítku přistupujete, vždyť přece k tomu měřítku já nemohu přistupovat...

Hejdánek: Ale vždyť já neříkám, jak k tomu přistupuju, o tom jsem neřek ani slovo zatím. Co mi to strkáte do bot, že tam přistupuju špatně? Já jsem neřek, jak k němu přistupuju. Já říkám, že když je někdo filosof, tak to měřítko má. Neříkám, že to má jako, jakože to drží v kapse, to jsme si řekli od začátku. Jak se to dá jinak... ještě nevíme, jak to jinak říkat.

Ale jde o to, že to měřítko je, ne jsoucí, ale platí. Ne platí jako koruna, všechno jsou příměry. Ale jde o to, že tady není prázdno. Tady není *vakuum* po měřítku. Tady měřítko je, jenomže to není měřítko jako daná jsoucnost nebo jsoucí danost. Je to něco jiného, to jsme si objasnili, ale to měřítko je skutečné. To není libovolný. A jenom filosofové se liší podle toho, jestli vůbec uznávají, že nějaké měřítko je. Když neuznávají, jsou to sofisté a ne filosofové. A za druhé se rozlišují podle toho, když i uznávají to měřítko, tak jestli uznávají to správný nebo to blbý, poněvadž to správný jedině platí, ty blbý neplatí.

Jiný hlas: Ano, ale to je právě vidíte...

Hejdánek: To je riziko každého filosofa, na který to měřítko vsadí. Ano, jistě. Může se zmýlit. Čili žádná absolutnost.

Jiný hlas: Ano, ale pak je ještě...

Hejdánek: Ale i když se mýlí, tak se mu může buď mýlit v tom, že vůbec neuznává žádný měřítko, a nebo že uznává, ale blbý. A už i to je rozdíl, poněvadž v tom prvním případě to nikdy nemůže opravit, kdežto v tom druhém, když se mýlí, může tu chybu opravit. Kdežto to první, tam prostě tam není cesta dál. To je slepá ulička. Už podle toho můžu rozlišovat filosofii na dvě skupiny.

Jiný hlas: V jakém ohledu on neuznává měřítko? A pokud to dá dál do domysli, tak nakonec dojde k tomu, že uznává měřítko v tom, kterému on se oddá, na které vsadí. Ano, to je oddání se tomu měřítku.

Hejdánek: Ne, když žádné neuznáte, tak se mu nemůžete oddat.

Jiný hlas: Ne, já říkám, že takový člověk musí vysvětlit, co to znamená, že neuznává měřítko. On nakonec může tvrdit, že neuznává právě na té první rovině a bude uznávat prostě jako měřítko vám klidně uzná, například takovej bláha, Inocenc Arnošt Bláha, ten tím nakazil celý Brno, takže když přijeli studenti z Brna, tak nebylo možno se s nima domluvit o základních věcech. To máme dobré zkušenosti z poválečné doby.

Ano, ale teď jde stále o to, že to, co jste sám nakonec řekl, že někdo může vsadit na měřítko, na jedno, druhý na druhé. Ale nikdo z nich nemá zase tu jistotu o tom, že to měřítko, na které vsadili, je to pravé.

Hejdánek: Takže tu jistotu musí mít, jinak to není filosof.

Jiný hlas: A kde tu jistotu vezme? Musí o ní pochybovat. Kde tu jistotu vezme?

Hejdánek: Jó, ta jistota přijde sama. No, to je pravda, osloví, nikdo nemá jistotu, že je zrovna osloven pravdou.

Jiný hlas: Tak tady právě na to chci poukázat, že ten člověk nebude přistupovat k tomu, že se rozhodne pro nějaké měřítko a bude se domnívat, že takové měřítko je pravdivé, tak si to myslí, ale současně ví, že to, v co věří, není nic absolutního.

Hejdánek: To není, no, to víme a to si říkáme celou dobu. Ale přesto, že není absolutní, tak to musí posuzovat, podle toho měřítka musí posuzovat, jestli je někdo lepší nebo horší filosof.

Jiný hlas: No, ale podívejte se, to měřítko zase není něco, co by ten dotyčný měl, ale je to něco, čemu on se oddá a právě v světle toho měřítka, jako jsme o tom několikrát hovořili, pak tu skutečnost nahlédne.

Hejdánek: Podle toho, jestli si vzal správné měřítko, tak správně, jestli nesprávnému, tak nesprávně nahlédl.

Jiný hlas: No, ale teď jde o to, jestli to dovoluje tomu člověku taky tvrdit, že když nahlédl ten rozdíl mezi jedním a druhým filosofem, tak jestli mu to, jestli v tom měřítku taktéž nahlíží, že jeden je lepší než druhý.

Hejdánek: Ještěže ano. Musí samozřejmě. A nejde o to jenom, aby to tvrdil. On to musí ve svých textech to musí dokazovat. Když to nahlídne, tak to je pak minimum jeho povinnost minimální je prokázat, že to nahlíd.

Jiný hlas: No samozřejmě, to by jinak jakoby to nemělo žádnéj smysl, kdyby neprokázal, jaké jsou rozdíly mezi nimi.

Hejdánek: Přestupuje do té *agory*, že, a vystavuje se kritice všech ostatních. A když to prokáže blbě, no tak co s ním? Tak to musí buď vylepšit a nebo odejít z *agory*.

Jiný hlas: No, mně jenom furt zůstává otevřený, jestli ten dotyčný si má dělat nárok na to, aby hodnotil, že jeden je lepší než druhý. Jestli není mnohem důležitější prokázat rozdíly mezi nimi, nežli tvrdit...

Hejdánek: Proč by to nešlo? Ty základní rozdíly se přece týkají toho, že jeden má pravdu a druhý nemá pravdu. To jsou ty rozdíly. Když tohle nepoznáte, jak poznáte, že tam jsou nějaké rozdíly? To jsou pak rozdíly, nevíte, jestli jsou důležité nebo nejsou. To je jako když chcete zjistit, jaký je rozdíl mezi kočkou a psem a budete to posuzovat podle barvy chlupů. Vy musíte vědět, podle čeho se to vlastně posuzuje. A to nejdůležitější v rozdílech je, že jedno je správně a druhý nesprávně. Když tenhle rozdíl přehlídnete, no tak jaký další rozdíly mají smysl?

Jiný hlas: No ne, vy v první řadě musíte nahlédnout nějakou tak, jak by to mělo být, že, a teprve na základě toho, jak to nahlédnete, tak musíte ten problém formulovat. Samozřejmě, že už tím nahlížíte, tak ho jistým způsobem ten problém vidíte, že, ale furt to není tak, že bychom nahlíželi to měřítko přitom.

Hejdánek: No nenahlížíme ho jako věc, jako *fenomén*, jistěže ne.

Jiný hlas: A nahlížíme vždycky jako tu skutečnost, tak jak ji vidíme.

Hejdánek: Ale je to součást našeho nahlížení, to měřítko. Jinak by nebylo možný vůbec nahlídnout. Bez měřítka nelze nahlídnout.

Jiný hlas: Nevím, já tam furt jako to hodnocení považuju jako za zbytečný, no, a jako zavádějící dost.

Hejdánek: No, to je asi tak, jako když si vezmeš dvě knížky z První republiky *Dějiny filosofie*. To, čemu ty stráníš, to je drtivá, poučení tu je, rozlišení tu je, že jeden filosof má jednu substanci, druhý dvě, druhý čtyři a podobně.

Jiný hlas: To je konstatování tohleto. To není hodnocení.

Hejdánek: No, ano, a to je to, co ti vyhovuje, poněvadž ty se hodnocení bráníš. A máš tu *Rádlovu*, kde měřítko je, filosofové tam jsou rozdělení na blbé a dobré, a nebo dost často nejsou vyargumentované.

Jiný hlas: Cože? Nejsou třeba vyargumentované.

Hejdánek: Nejsou třeba vyargumentované, ale ten rozdíl tam je. No a ty se stavíš jasně na stranu té takzvané školské exaktnosti, poněvadž to tady teďka nejvíc běží, že jo. Žádné hodnocení, ale...

Jiný hlas: Naopak hodnocení zdůrazňuji.

Hejdánek: Ale hodnocení jsi právě před chvílí odmítl.

Jiný hlas: Ale ne, ne, ne, já jsem neodmítl hodnocení. Já jsem odmítl hodnocení v tom, že budu kvalifikovat jedno lepší než druhý. To je něco jiného, než když budu hodnotit tu věc v nějakém světle. To světlo tady není absolutní, na základě kterého já bych pak mohl hovořit, že jedna věc je lepší než druhá. V tom světle já vždycky ten problém nahlédnu a jsem schopen ho nějakým způsobem sformulovat a vyargumentovat, ale ne tak, že já tam nahlédnu něco, nahlédnu taky něco a teď budu říkat: „Jo, tohleto je lepší a toto je horší.“ Já to vyargumentuju to, jak ta věc je, jako jak by měla být a kde má nějaké chyby a tak dále. Ale domnívám se, že nejsem s to na různých věcech vyargumentovávat, že jedna je lepší než druhá.

Hejdánek: No, to je zhruba *Ranke* v historii. Přesně. Ale Aleš, já nevím, jestli přistoupí na tuhle formulaci, ale já tomu rozumím tak, že prostě když hodnotím filosofa, tak vlastně smím používat jenom jeho vlastních, to jest jeho myšlení inherentních kritérií těch kritérií, kterými on sám se chtěl řídit, tak já podle nich posuzuju, jestli jim dostál. Ale nemůžu říct, že jeho kritéria jsou správná, narozdíl nebo správnější než kritéria jiného filosofa, který chtěl úplně něco jiného a podle jiných kritérií a tak dále. Toho zas musím posuzovat podle jeho kritérií, že? Ale nemůžu ty filosofie srovnávat. Já si to dovedu představit. Je to tak asi?

Jiný hlas: No, v ledčem bych souhlasil, co říkáte, že něco takového tady existuje, ale ten rozdíl ještě bych viděl trochu jinak. V tom, že samozřejmě, když si vezmu toho filosofa a budu ho posuzovat z těch nároků, které on si dal, a vezmu jiného a taky ho budu posuzovat z těch nároků, tak je dost těžké je srovnávat. Ale já tady nakonec každého toho filosofa hodnotím ještě jinak, právě ho hodnotím v ten moment, kdy ho hodnotím ve světle toho měřítka.

Hejdánek: Kterého?

Jiný hlas: Toho momentálního. Ne toho svého. No, to není mým měřítkem, že? To je v podstatě... já se tomu měřítku oddávám.

Hejdánek: Teď jste mě nutil do toho, abych mluvil o individuálním měřítku toho filosofa. Teď uznáváte...

Jiný hlas: Počkejte, v jakém ohledu individuální? Individuální v tom, že jsem to já, kdo se tomu měřítku oddávám. A není to tak, že by to bylo moje měřítko, kterým já bych disponoval. Ale je to měřítko individuální v tom ohledu, že já se tomu měřítku oddávám teď v tento moment, v takovém ohledu jo. Ale teď jde o to, že já, když se takovému měřítku oddávám a chci nahlédnout toho dotyčného filosofa, tak ho posuzuju v tomto měřítku. A v tomto měřítku jsem schopen říct, jestli tedy ten filosof obstál nebo neobstál.

Hejdánek: A jak to můžu udělat, když to není jeho měřítko?

Jiný hlas: Moment, ne... tady jde o to, že ho nahlížím v nějakém měřítku...

Hejdánek: ...které mu je zcela cizí.

Jiný hlas: To je otázka, jestli mu bylo cizí nebo nebylo. To je strašně důležité. Pokud já přistoupím na to, že zde nějaké měřítko je, a já na nějaké to měřítko vsadím a ještě se domnívám, že tím měřítkem je pravda, tak pak mohu posuzovat filosofii ve jménu pravdy.

Hejdánek: Výborně. Pak proč je nemůžu srovnat?

Jiný hlas: Protože já žádnou pravdu nemám, na základě které bych mohl říct, že ten je k ní blíže a ten je k ní dál.

Hejdánek: Vždyť jste právě řekl, že to můžete posuzovat. Každého zvlášť můžete posuzovat, ale srovnávat je nesmíte?

Jiný hlas: Já je nemohu posuzovat v tom ohledu, že jeden je té pravdě blíže a druhý dál. To si myslím, že tohle tam nefunguje na téhle rovině.

Hejdánek: Jak to, když mám tu pravdu, které se v tomto momentě *hic et nunc* oddám, tak ve světle této pravdy přece ten jeden, pokud nejsou náhodou oba stejně od ní daleko, nebo jiný obraz, pokud nemají stejné procento pravdivosti nebo tak, tak jeden jí má víc a druhý míň, jeden je blíže a druhý dál.

Jiný hlas: To tam právě nic takového není.

Hejdánek: Nevím proč. Vezměte si, jak můžu jednoho posuzovat a ne dva ve srovnání? To nechápu. A

vůbec nemůžu posuzovat a musím se ponořit do toho filosofa, a nebo když už můžu posuzovat, tak přece můžu posuzovat jednoho, druhého, třetího a srovnávat je. Já nechápu, kde je potíž v tom srovnávání.

Jiný hlas: V tom srovnávání je potíž v tom, že ve světle té pravdy, co já v tom světle pravdy nahlížím, nahlížím tak, jak by věci měly být. A teď jde o to...

Hejdánek: No to je pravda. Já ve světle toho, jak by měly věci být, nahlížím to, co jest. A vidím, že tomu, co jest, že tomu, co má být, nedostalo.

Jiný hlas: To je totéž. Tam je obsaženo nejen to, co má být, ale také to, co jest. Já právě to, co jest, vidím ve světle toho, co má být.

Hejdánek: Ano, to, co jest, nahlížím v tom světle, tak jak to má být.

Jiný hlas: Tím pádem tady dva filosofy mám, každého nahlížím ve světle toho, co má být, tak je můžu srovnávat, jak dopadnou v tomtéž světle jeden a druhý.

Hejdánek: Ale počkejte, teď je problém v tomhle. Když říkáte, nahlížím to, co zde je ve světle, jak má být, tak přece každý z těch filosofů je trochu někde jinde a já nahlížím tu jeho filosofii. Teď je otázka, která zde je, jak zde je. Ta filosofie tady taky není daná. Musím ji vymyslet. Jsou to leda ty klikyháky, které jsou v knihách. A nevidím já už, když tu filosofii nějakým způsobem z těch knih dostávám, jestli už přitom v tom já nevidím, jak by to mělo být? Rozumíte, tady je v podstatě ten problém, ono to nedostává... když budu říkat, že to, co tady je, chci vidět ve světle toho, jak to má být, u té filosofie já nemám dáno, co tady je. Nebo jak to tady mám dáno, že to tady je? To je něco jiného než... tady se mi najednou ztrácí úplně to rádlovské, když on říká, že nahlíží věci tak, jak by měly být, a ne tak, jak jsou. Ale jak ty věci tady jsou? Předtím byla otázka, že ty normy tady nejsou, a teď jak ty věci tady jsou, takže nakonec co vám zbyde? Já tomu rozumím tak, a to se zase tomu rozumím já tak a Aleš se bude zase cukat. Já tomu rozumím tak, že to, co Aleš teď vyjadřoval, že když já posuzuju ty dva filosofy, tak ve světle pravdy teď, to znamená, že já ty filosofy křísím do nějakého druhého života. Ale přitom vím, že milostivá pravda ho posuzovala v jeho době, a tudíž jinak, než když teď já, teď na něj svítím já. Poroučím dávno mrtvým, kontexty, v nichž mluvil, jsou už dávno pryč. To znamená, že já ho teď vlastně vytrhnu z kontextu, v kterém byl a v kterém byl souzen, do úplně jiného kontextu, do kterého ho přivádím násilně já teďka. Takže podle mého soudu by se mělo dělat takové rozlišení. Ale to je spíš záležitost jaksi stvořivosti nebo prostě kurtuázní záležitostí je to, že nejde o to pomluvit tu osobu, ale jde o to, že Bůh ví, co on myslel a jak to myslel, ale v tom, jak nám se to teďka jeví, tak se nám jeví jako dál od pravdy nebo blíž. Abych tam odlišil to měřítko, které platilo na něj tehdy, od měřítka, do kterého ho stavím teď, protože jsem ho vlastně vytrhl z jeho kořenů a udělal jsem z někoho, kdo je tolik let mrtvý, jsem teď udělal současníka, který se musí vyjadřovat k problému, který je teď. On o něm ani nevěděl, že je, ani nevěděl, že se k němu vyjadřuje. Myslel si, že se vyjadřuje k něčemu jinému a já ho teď přitáhnu takřka násilně, vzkřísím ho na jedné straně a na druhé straně ho tahám někam, kam on ani nechtěl. proto bych prostě vždycky dělal tu zdvořilostní takovou povinnou, tu, že bych řekl, to se Kanta netýká, to by Hejdánek řekl, že Kant je vůl. To se týká něčeho, co je jaksi, s Kantem to souvisí, je to nějak geneticky, ale já ho teď používám ne jako jeho, ale jako některý prostě jeho.

Jiný hlas: Ano, no tak to ovšem patří do *prolegomen*, který každé filosofické žáček si zvládne hned v prvním semestru. Že teda prostě Platón, že není nic, co by tady bylo, nýbrž že už není. A taky jeho filosofie už není, a že existují jenom jakýsi přetisky nějakých těch svítek nebo čeho to bylo, papýrů, který se tradovaly a tak dále. A teď prostě tam jsou nějaký ty značky, který my, když se naučíme řecky, tak umíme přečíst. Když neznáme leč slovníky a nepronikneme do té řečtiny pořádně, takže čteme třeba jako Julius Stenzel nejdřív ty *Acharnians* a nevím co všeko. A teď to vidíme i ten jazyk, jak se vyvíjel, a jdeme k těm kořenům a tak dál, tak stejně i když umíme řecky, tak ho přečtem špatně, jak to dělají naši filologové, který nejsou filosoficky školení.

A nakonec teda teď, když i dobře to interpretuju, tak furt je to naše interpretace, v který my vlastně ožívujeme, z těch suchých kostí děláme teď to masité tělo té filosofie. To znamená, že v tom jsme teda plně angažováni a děláme to taky na vlastní odpovědnost. A teď my víme, že od samého začátku my to

nemůžem udělat jako první etáž nebo první etapu nebo první fázi, nýbrž hned od samého začátku prostě my tam jdeme s určitou svou filosofií, svou koncepcí, která možná je ovlivněná, možná není ovlivněná tím, kterýho chceme interpretovat. V každém případě však je vysoce pravděpodobné, že my si toho nejsme ani vědomi, nakolik jsme jím ovlivněni nebo něčím jiným nebo někým jiným. Jsme přesvědčeni, že to děláme co nejlíp podle svého nejlepšího vědomí a svědomí tak, aby to bylo ve světle pravdy. Ale přitom víme, že jsme pouzí lidé i jako filosofové, a že se můžeme mýlit, a že tam může být spousta, proto to taky musíme dělat a pak se k tomu vracet a reflektovat, co jsme tam udělali blbě, a ještě předkládat do diskuse, aby jiní to konfrontovali. To je ta kontrola nezbytná.

No a teď my vykládáme Platóna určitým způsobem. My jsme ho tady oblékli do určitého hávu a ještě předtím jsme dali to masitý na ty suchý kosti těch klikyháků a to všechno. No a teď my posuzujeme pochopitelně tohoto Platóna, kterýho jsme my tady vytvořili, oživil, posuzujeme, jestli je lepší než Kant, s kterým jsme to udělali stejně. Ale vždyť my to nemůžeme jinak dělat než to posuzovat. Poněvadž když to neděláme, tak to znamená, že od samého začátku je tam nějaká chyba. Že samozřejmě si nemůžeme nárokovat, že právě ta naše interpretace Platóna a ta naše interpretace Kanta a ta naše interpretace toho, kdo a v kterých otázkách řešil problémy, je lepší nebo horší. Že my nejsme ty hlavní rozhodčí. To jistě, jsou tady jiní, který to budou posuzovat třeba jinak. Jenomže my, pokud jsme filosofové, tak jsme si našli nějaký ty kritéria, my jsme si je formulovali, my jim chceme dostát, my jsme se jim odevzdali. A do té doby, než nám někdo prokáže nebo než sami poznáme, že jsme se v těch kritériích mýlili, tak jich musíme používat, jako kdyby byly absolutně platné. My nemůžeme myslet dvojím způsobem. To není filosofie, schizofrenie.

My musíme nějaký ty principy zaujmout, i kdyby to bylo jenom experimentálně. Ale i v tom experimentu to musíme dělat důsledně. Nemůžeme při každém použití měřítka říkat: „No, ale třeba je to jinak.“ To je nonsens, takhle filosof myslet nemůže. Ten musí na to nasadit vše a být kdykoli ochoten to celý přezkontrolovat a zjistit chyby, který udělal. Ale dokud nekontroluje, nýbrž myslí, tak musí myslet na základě principů, který prostě pevně drží. A bez ohledu na to, že jiní drží jiný. Prostě musím mít svou vlastní filosofickou substanci a musí se podle toho chovat. To je pak otázka dalších věcí, jestli se chová drze, jestli má nadměrné sebevědomí, jestli si myslí, že on je ten duch, světoduch nebo že skrze něho ten světoduch mluví. To je jiná záležitost. To už jsou určitý takový ty epifenomény. My víme, jak byli filosofové už předsofistickí, který byli přesvědčeni, že samy múzy je oslovují, nebo prostě takřka takový kněžský moresy měli, že oni jediní, všichni se mýlí a oni jediní mají pravdu. To je taková ta oslněnost tím. Z toho už samozřejmě musíme vyrůst. Ale to neznamena, že se můžeme vzdávat toho hodnocení. Prostě to hodnocení je nezbytné, jestliže mám zjistit, že jsem udělal chybu. Když zůstanu jenom u těch předmětnejch záležitostí, tak tam se nedostanu k těm vlastním filosofickým záležitostem a tudíž ani k vlastním filosofickým chybám. Abych vůbec mohl filosoficky udělat chybu, tak musím posuzovat i ty druhý filosofy podle kritérií, který jsem přijal pro sebe. A nemůžu z toho ustoupit. Leč že bych přestal filosofovat.

Jiný hlas: No, jako s tím já bych vůbec nesouhlasil, protože se nedomnívám, že ty mnou vytvořená kritéria by byla rozhodující při posuzování jinejch filosofů. Ty kritéria nebo principy, který já si tak nějak vytvořím, tak jsou pouze pomocným pro to, kdy já se oddávám tomu měřítku, které nemám. To spolukonstituuje nějakým způsobem to měřítko, ale rozhodně to není tak, že já si tady teď vezmu nějaký ty své měřítka, o kterých se domnívám, že teď budou platit, i když je pak mohu pozměnit. Takhle měřítka, která já tak nějak, nebo ty principy, který momentálně, na kterých bych stál, pro me nejsou tím, co mě dovolí posoudit toho Platóna nebo jakéhokoli jinýho filosofa. Ty jsou pouze jako nějaký takový něčím pomocný, co mně spoluvytváří to měřítko, na základě kterého já potom toho filosofa vidím. To je jedna věc. A druhá věc je asi ta, že já, pokud budu posuzovat, sám jsi to řekl, ten problém je jako takovej, že já si toho Platóna musím vytvořit. A teď je otázka, jakým způsobem já si ho budu vytvářet, toho Platóna.

Jiný hlas: Co to nakonec bude, ta interpretace toho Platóna? Jakým způsobem já...

Hejdánek: To už bude má filosofie.

Jiný hlas: Samozřejmě bude má, ale já, pokud ho budu interpretovat, tak už při té interpretaci musím nějakým způsobem k tomu zase přistoupit trochu seriózněji, nebo nevím, jak to jinak říct. Nemohu ho interpretovat tak, jako Honza říkal třeba tady, že se na něj podívám, co znamená pro dnešek. To není interpretace. V té interpretaci, když vy jste tady nedávno o tom jeden vedle druhého hovořili, tak sám jste také na to poukázal: člověk musí jednak sledovat to, co ten dotyčný chtěl říct, jestli...

--- (Sezení 14b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: A jestli na to vůbec správně odpověděl, pokud se to dá z těch textů...

Hejdánek: Nic proti tomu, ale důležité není, co chtěl říct, ale co řekl.

Jiný hlas: Samozřejmě, nepobírám, že je důležité, co řekl. Ale že je potřeba tam sledovat ten motiv toho odpovídání na něco u něj. Že prostě nelze si z něho vzít, no tak co nám řekne k tomuto problému nebo k tomuto. Třeba o tom problému tam vůbec nehovoří, hovoří úplně o něčem jiném, nelze prostě na dotyčného filosofa aplikovat měřítka, která se mu tam...

Hejdánek: To se dá říct v jedné drobné nějaké záležitosti.

Jiný hlas: Samozřejmě, ale jestliže on celkově hovoří o něčem jiném než my...

Hejdánek: Samozřejmě.

Jiný hlas: Tak je nám k ničemu.

Hejdánek: No jo, ale pak bude mnohem horší než jiný filosof, který mluví k tomu, co nás zajímá.

Jiný hlas: No horší nebo ne, jeho ten problém třeba nepálil.

Hejdánek: K čemu nám pak je?

Jiný hlas: Když ho nepálil...

Hejdánek: Tak se jím nebudu zabývat, ale vezmu si ty, kteří se tím problémem zabývají.

Jiný hlas: No, ale v tom případě pro mě bude něčím dalekým, na okraji. Ale vidíte, furt to vede k tomu, že já nakonec nemohu hovořit, když si vezmu jednoho filosofa a druhého, že jeden je lepší než druhý, ale můžu nakonec říct: tenhle ten k tomuto problému říká, dejme tomu, víc nebo míň, nebo v podstatě na ten problém odpověděl lépe. Ale na problém, nemohu...

Hejdánek: Tak, ale jsou taky základní problémy filosofické.

Jiný hlas: Nejenom na jeden problém, ale na dvacet problémů, na všechny základní filosofické problémy, jak odpověděl jeden lépe nebo... To můžu také.

A teď si vezměte, jak z tohoto pojetí rozlišíte filosofa od nefilosofa? Nebo filosofa od sofistů? Někaké srovnání musíš mít přece, abys zhodnotil dobrou filosofii od špatné.

No ne, tady jde o to, na co ten dotyčný odpovídá, čím se vůbec zabývá. U toho sofistů, ti jsou snad stranou. Ale jde stále o to, že pokud se tedy vezme ten základní filosofický, pokud je nějaký základní filosofický problém, je jeden nebo jich je víc...

Hejdánek: Mnoho.

Jiný hlas: No, tak vzhledem k těm mnoha filosofickým problémům, tak každý třeba může odpovídat na jeden.

Hejdánek: Samozřejmě, a v čem je to špatně, když jenom na jeden?

Jiný hlas: Ale filosofie se musí vztahovat k celku, nemůže se specializovat na jeden problém.

Hejdánek: No jo, ale teď jde o to, že ten jeden problém neznamená, že to není ten celek. Ten jeden problém znamená, že je to jeden problém viděný ve světle celku. No tak pak tam není jenom jeden problém, nýbrž je tam všechno.

Jiný hlas: I když to není všechno rozpracované.

Hejdánek: No jistě. No a jde o to ukazovat, jaké jsou rozdíly v důrazech, nýbrž na tom, jaká je ta filosofie, jestli je to dobrá filosofie nebo horší filosofie nebo špatná.

Jiný hlas: No jo, ale sám víte, že nikdy se žádnému filosofovi nepodaří ten problém uchopit plně v celku, a protože celek není nic v podstatě předmětného, tak na základě toho nelze ani ty filosofie oceňovat, že jeden se tomu celku přiblížil víc nebo míň.

Hejdánek: Oceňovat ne, ale posuzovat ano.

Jiný hlas: No, to je totéž.

Hejdánek: To není totéž. Ocejchování, to je objektivní záležitost. Když se oceňuje nějaké závaží, tak to musí opravdu odpovídat. Kdežto posuzovat, to vždycky v tom je moje stanovisko.

Jiný hlas: Samozřejmě že je, ale víte, už právě logicky nebo z principu toho, že se všichni mají vyjádřit k celku, který je nepředmětný, a víme také, že nikomu se nikdy nepodaří ten celek zde uchopit, tak už z principu je nemožné říkat o někom, že je lepší nebo horší.

Hejdánek: Z toho to vůbec nevyplývá, právě proto je to možné.

Jiný hlas: Ano, ale to je možné jedině tehdy, když já si potom dám nějaká předmětná měřítka.

Hejdánek: Ne, právě kdyby to bylo předmětné, tak pak nelze hovořit o tom, že někdo je lepší nebo horší, nýbrž tam jenom buď trefil, nebo netrefil.

Jeden může být blíž a druhý dál, to je, jak to říká Popper. Popper tam má v podstatě tuhle tendenci. To je možné jedině, když je blíž nebo dál, to je jedině možné tam, kde to není předmětné.

Jiný hlas: Ano, ale vezměte si, že právě tady neexistuje žádná *aproximativnost* blížící se k nějakému celku, který nelze nikdy dosáhnout. To tam má Popper v podstatě, ten chce tu filosofii klasifikovat takovým způsobem, že se všichni blíží nějakému konci, který samozřejmě nemohou dosáhnout, a tím, jak budou podkopávat ty základy, tak budou čím dál tím blíž a blíž. Ale to tady přece také není.

Hejdánek: Takhle ne. Protože samozřejmě tenhle způsob *aproximace* předpokládá, že to, k čemu ty věci jsou vztahovány, že je neměnné.

Jiný hlas: Takže můžeme mluvit, že něco je blíž, něco dál, ale to, k čemu to je blíž nebo dál, to prostě je furt na stejném místě. A to právě není pravda, to my víme právě proto, že to není předmětné.

Hejdánek: A přesto, i když ono se to hýbe a mění, tak prostě jeden ve své době je blíž než v jiné době tamten.

Jiný hlas: Ale říkám vám, blíž je jenom z toho důvodu, když já v podstatě zpředmětním ta měřítka. Pokud já to budu posuzovat vzhledem k tomu celku, který je nepředmětný, nejsem schopen říct o tom filosofovi, jestli je horší nebo lepší.

Hejdánek: Právě jedině tak jsem schopen. Právě že když to zpředmětním, tak právě nejsem schopen. To je jenom jedno vedle druhého a nejsem schopen to hodnotit vůbec.

Jiný hlas: To ne, to není jedno vedle druhého, protože vezměte si to, když zpředmětníte to nepředmětné... No právě, obojí jsou soucí, takže je můžete k sobě přiložit a říct: tohle je stejně dlouhé, ne, tohle je kratší, tohle je o něco delší vzhledem k té *normě*, která je *objektivně* daná.

Hejdánek: To jo, delší, kratší, to jo, ale to jsou kvantitativní hlediska.

Jiný hlas: No samozřejmě.

Hejdánek: Která vůbec nemají vliv na kvalitu.

Jiný hlas: No, vy můžete si dát kvalitativní měřítka a ne kvantitativní.

Hejdánek: Ty právě nejsou nikdy předmětná.

Jiný hlas: No právě že nejsou.

Hejdánek: Takže ale můžu jimi měřit.

Jiný hlas: Ano, ale nemohu jimi měřit na nepředmětné rovině. To už jsme přece také řekli.

Hejdánek: Ale jistěže ano. Podobně jako já můžu třeba předmětně říkat, že tahle skála je větší než tamta. Že tahle má víc barev než tamta. Že je tahleta rozrušenější než tamta, tamta je hladká. Ale tím nikdy nepostihnu, jestli je jedna krásnější než druhá.

Jiný hlas: Ano, ale já mohu říct...

Hejdánek: To nejsou žádná kvantitativní měřítka. A přesto jedna je krásnější než druhá.

Jiný hlas: Ano, ale na základě čeho já to můžu říct? Já to musím vyargumentovat.

Hejdánek: Není pravda.

Jiný hlas: Vyargumentovat... ale jak? Když se mě někdo zeptá, proč je tedy pro tebe jedna krásnější než druhá, tak mám dvě možnosti: buď uvedu důvody, anebo řeknu prostě, že je krásnější než ta druhá.

Hejdánek: Ne, ty důvody můžu říct, abych objasnil své stanovisko. Ale ne abych dokázal, že jedna je

krásnější než druhá.

Jiný hlas: Ale ona sama o sobě ani krásnější než ta druhá není. Jsou krásnější jenom v tom, když já k nim přistoupím.

Hejdánek: No jistě, když se nikdo nekouká na ně, tak se neví, jestli jsou krásné. Ale nicméně přesto, když k nim lidé, kteří jsou trochu esteticky založení, přistoupí, tak se nebudou lišit. Prostě odborník na obrazy se nesplete, když vidí obraz mistra, aniž ví předem, že to je mistr.

Jiný hlas: No sám víte, že tohle jsou pole, která jsou radikálně... Je jedna oblast odborníků, kteří tvrdí toto... a jsou to falešní odborníci a pak se poznají... Jak to? Vždyť prostě rozpoznat mistrovská díla někdy trvá sto i více let. Ti odborníci v té době to nepoznají.

Hejdánek: Ale jo, jistě. Jinak by nebyli možní boháči, kteří zbohatli z toho, že si právě koupili ty pravé. A že mají celou sbírku těch krásných, o které nikdo nestál. To jsou jediní odborníci. Tamti druzí si na to musí zvykat. Proč? Protože sami to nevidí, tak se to musí naučit od těch odborníků. Není to náhoda.

Jiný hlas: Ne, ne, ne. To je právě to. No a to jenom co do krásy, to je velice subjektivní záležitost.

Hejdánek: Ano, ale filosofie, to už je... Ale samozřejmě, *prosto* záleží na věci samy o sobě. Vy přece sám taky říkáte, že krásné nejsou. Krásné jsou tehdy, když k nim ten člověk přistoupí. Jistě, protože krása je jiná záležitost než pravda.

Jiný hlas: No ne, ale mají povahu... Já se naschvál ptám po té kráse proto, že i tam se dá dokázat, i když je to tak velice subjektivní záležitost a že vlastně se to odehrává v naší mysli a nikoliv na té skále, že ta skála opravdu sama o sobě, i když je otázka, jestli se to neodehrává, jestli je krásnější, nebo ne. To přece musí být něco, na základě čeho já to uvidím, že to je krásné, nebo ne. To přece v naší mysli, to bych si mohl vymýšlet. Ta krása je čirý *fenomén* bez věci o sobě. Kdežto pravda...

Když budete přistupovat k obrazu, abyste posoudil krásu, je krása možná... No, ano, ano, protože k obrazu můžete přistupovat tak, jestli je pravdivý, nebo není pravdivý, ale může být krásný jenom v tom smyslu, že se mi líbí. Nebo je krása něco, co má podobnou povahu jako pravda?

Hejdánek: Helejte, už Sókratés se podle Platóna ptal, jestli zbožné je proto zbožné, že to vyžadují bozi, anebo bozi to vyžadují, protože je to zbožné. Podobně tedy, líbí se nám to, protože je to krásné, nebo je to krásné, protože se nám to líbí?

Jiný hlas: No, to ne, já tu otázku stavím jinak. Jestli tedy ta krása má asi stejnou povahu jako pravda, ale jestli je zde nějaká spojitost mezi krásou a pravdou.

Hejdánek: Říkal Platón, že pravda je z nejkrásnějších věcí, a ta moudrost teda, ale pak tam taky říkal pravda. Ale já bych řekl, že s tou krásou je to velice problematické. Naproti tomu s tou pravdou nikoliv. Je naprosto jasné, že pravda není proto pravdou, že ji za pravdu pokládám, nýbrž že pravdu za pravdu pokládám i proto, poněvadž je to pravda. Samozřejmě. Takže tam je to naprosto jasné. U té krásy je to trochu nejasné. Poněvadž otázka je, jestli krása sama o sobě vůbec něco je, když na ni nikdo nekouká. Kdežto pravda, ta si toho, kdo ji chce vyřknout, vytvoří.

Jiný hlas: No, to je právě ten problém, protože krásná věc a krása je něco jiného. Kdežto u té pravdy, tam pravdivé věci a pravda, tam tu spojitost vidím.

Hejdánek: Jo, tak to jsem se omlouval.

Jiný hlas: Konec.

Hejdánek: Nevadí. Skončilo to správně, jak to má skončit, a já teprve teď se trochu uklidním a pak se oddám tomu dojetí.

Jiný hlas: Jenom takovou poznámku k tomu příštímu roku. Bylo by možná dobré, kdybyste tady nechali adresu, protože asi...

Domluvíte se na termínu, kdy začnete?

Já myslím, pak nějak rozešleme, když budeme mít adresy.

Hejdánek: No, to teda bude potřeba ještě sehnat adresy, ty tady nejsou.

Jiný hlas: To si nějak sami musíte říct, jak to půjde a co bude nejlepší.